

ANDREJ KOZINA

QUO VADIS, AIDA?

Moderna Antigona, bosanskih korijena

Andrej Kozina

Film Jasmile Žbanić može se jednom riječju opisati kao *sinteza američke poetike i europske*. Doduše, valja istaknuti kada američka ipak ima, prevlast. Nama je ta Dijalektika uočljiva od prvog kadra kada jedan prizor Rousseauovske *Utopije* zlostavlja Simbol Hobbesovog *Čovjeka*; Tenk. Kroz sâm se slikopis protežu slični motivi, no puno manje pretenciozno nego u filmu *Dara iz Jasenovca* gdje se artizam razvodnjava hiperboliranom romantikom; svi su ili dobri ili zli, **Siva ne postoji!** *Aida* već u samom naslovu *metajezično* tomu pristupa puno “mudrije“ *Quo Vadis, Aida?* / *Kuda ideš, Aida?* Na jedan zanimljiv način prikazuje sukob Kulture i

Barbarizma (dva vida Čovjeka kao bića). Jer sva drama koja se u filmu događa, potka joj je u tome da Netko ne želi – te niti može – ne pokušati pomoći Ljudima. Jer da nije bilo tog *performativa* koji je, za ostale Likove, često “puki” *konstantiv*, Aida je mogla, kao i Ostali, uvijek biti “sigurna”. No, svojim uplitanjem; koje Sustav strogo osuđuje – a Čovjek na veliko pozdravlja, Ona je platila cijenu Istoga. Slikopis uspijeva ono što Mnogima (slične tematike) ne polazi za rukom; biti u isto vrijeme i “intiman” i “epski”¹. Takva Priroda (strukturološka) omogućava mu “pisati” jednako učinkovito Slike zla ali i, dobra: koje je ovdje doista portretirano na način da zadržava svoju *realističnu* komponentu; Tu se zapravo radi o jednoj “ljubavi” između Montaže i Režije čiji su Plodovi posve učinkoviti u tome da sinteza sadrži sve potrebno. Kadar se tako “ne boji” nešto sakriti ili prikazati, što postaje jednim od glavnih *modusa* poistovjećivanja s “glavnim” Licima – a ovdje, zapravo, ni nema onih tipičnih (mitoloških) junaka, samo Ljudi koje *fortuna* više ili manje, opskrbljuje. Jer za nikoga od Njih ne možemo reći da je birao gdje će se naći – Rat postavi tog Našeg “čovjeka” u doista nezahvalan položaj gdje se vrijednosti iskivljuju. Realan čovjek, vidite, nije *apsolutan*. On se...**Boji**, On se...**Nada**, On...**Pada** – **ali se i Podiže**. Upravo je tako portretirana i sama, Aida – koja nikada nije “svetica”, čak štoviše, na koncu je prisiljena Sve zane-mariti i Sebično zbrinuti Sebe. No, valja naglasiti da je i za Takav čin

Kriv Sustav koji od Nje traži Izbor na razini Antigone². Ima nešto elegantno *neoantčki* u ovome Djelu. No vjerujem da se upravo u Istome i skriva Njegova učinkovitost. Vidite, kada je Aristotel pisao svoju *Poetiku* **Njemu je samo bio cilj napraviti strukturu “Maksimalno Efikasne Priče”** – koju je dobivao *analizom* priča koje su mu bile Dostupne. Danas “komercijalni film”³ funkcioniра na sličan način. Čak bismo mogli reći kako možemo filmove dijeliti na one *platoničke*⁴ te *aristotelijanske*⁵. Aida bi svakako spadala u one potonje – jer ideja Ovoga filma glasi; „Rat od Ljudi stvara Životinje“ – Aida je Dokaz da To nije Tako. Plotonički tip filma tako možemo najviše pronaći u *artizmu* Europe ali i Ostalih kojima je takav Stil primat. Amerika

1. Pod time na mislimo ništa *pejorativno*, nego samo da umije prikazati obujam problematike, potrebno.

2. Gdje su Božanski zakoni, oni Čovjeka – a Državni, oni Unprofora.

3. Radi se zapravo o pojmu koji i nije baš najprecizniji; jer bi svaki film koji zarađuje bio na neki način “komercijalan”; filmovi su skup biznis – tako da je neki oblik zarade nužan, no upravo zbog toga smo odlučili upotrijebiti kao svojevrsnu sinagodu (pa čak i na metaforičkoj razini) koja predstavlja one filmove koji se rade strukturološki (poput mita) kako bi polučili maksimalni interes za Priču, stoga nije samo njihov posljedak komercijalan nego je i “bitak”.

4. Fokus stavljaju na prijenos ideja.

5. Fokus stavljaju na kritiku ideja, djelovanjem.

je pretežno fokusirana na “aristotelovski tip” filma (*empiristički*). No, bez obzira na Svoju snažnu utemeljenost u Iskustvu, Aida si ipak “daje oduška” i u par segmenata (kao među ostalom i prvom kadru) “pliva” u racionalizmu / idealizmu. Kod Dare to se “topi” u artikuliranosti Istih – Motiva je premalo i Jezik je previše siromašan da bi Opstao kao Gramatika! No Ovdje isto jako lijepo *poetski* podcrtava tu “mitološku” / dramaturšku razinu. Aida je snimana (za Balkanske pojmove) na vrlo zanimljiv način: osnova Kinematografije je *Sony VENICE* kamera (CinePlanet rental) u 6K! rezoluciji sa Novim Arri Signature Primes objektivima.

Kada govorimo o pripremljenosti Kina za 6K sadržaj, najbolja opcija nam je IMAX. No, ne treba se “utopiti” u rezolucijama, treba stoga razumjeti zašto je važno snimati “u kojoj” i kako Iste utječu na Završni proizvod. Prvo valja reći riječ-dvije o Arri Objektivima. Prije, kada su se radili objektivni radili su se za potrebe FILMSKIH kamera⁶ (utor *etc.*) i Optički nisu bili (često) toliko “savršeni”⁷ jer za to im nije bilo potrebe. **Film je davao slici Sve potrebito, Objektori su to samo nadopunili.** No, kada pričamo o Digitalnom snimanju, priča ipak postaje drugačija jer više nemamo Film (odabir Istoga prije je značio i odabir Slike), u Digitalnom svijetu stoga, Optika “postaje” Film, na svojevrsan način. Ona uvelike Definiра Sliku. Cilj novih Arri Ob-

6. Sve je moralo tako funkcionirati da na celuloid padne svjetlo “na pravi način” i da Slika bude željena.

7. Poznato je da je Kubrick još kao fotograf kupovao iste objektivne više puta (jer su se radili ručno) ne bi li dobio željenu razinu “savršenosti”.

jektiva je ukloniti neke “nesavršenosti” kako bi se Dobila Slika koja odgovara upravo *poetici* snimanja na Digitalnom. Veliki problem kod snimanja digitalnog primjerice, jest “pretjerana oština”⁸. Novi Arri Objektivu tomu “doskaču” tako da se Ista smanji, uz to, kada mijenjamo fokalne duljine odnos između subjekta i okoline (prije) bi se mijenjao – sada, On djeluje više “harmonijski”.

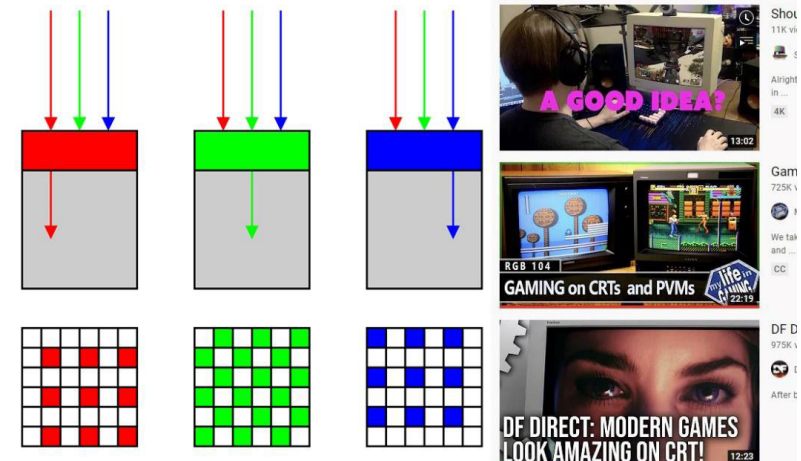

Također, “neželjeni obljesci” (*Mario Sablić, iz korespondencije*) uz Nove Objektive djelovali bi “estetičnije” i dr. Takva je Filozofija Objektiva djelovala tako da je Aida djelovala “skladnije” nego da se snimalo Drugim, te su upravo u tim Svojstvima Lica i Događaji (na zanimljive načine) “prodisali” jednim Novim plućima. Kada uspoređujemo Rezolucije i, uz to, “estetiku” digitalnih senzora, moramo se pozabaviti pitanjem “gubitka” informacija koji je, na ovaj ili onaj način, uvijek

8. Sjećam se jedne zgodice sa Snimanja kada je Jedan Čovjek komentirao kako je radio reklamu s rajčicama na Redici (4K) i kako Nisu Mogli nikako dobiti to da Ista “izgleda dobro” jer je ona zbog “pretjerane oštine” (detaljnosti) izgledala uvijek ne-estetično (ružno).

prisutan. Tako 4K Bayerov uzorak⁹ uopće nije 4K!¹⁰ Dakle, 4K *photositea* pomnožimo sa 7 i tada dobivamo “stvarnu” rezoluciju kamere kojom snimamo (4K kamera tako Nam daje 2.8K pixsella). **Kada snimamo na Filmu dobivamo cjelokupnu Sliku bez praznina, dok kada god koristimo “filtre boje / uzorke” uvijek imamo Praznina.** Ergo, Matematika je ključna! (Geoff Boyle). *Kao što Vidimo 6K senzor VENICE kamere daje Nam učinkovitih 4.2K pixsella.* Prije bi (kao što i gosp. Boyle naglašava) Snimatelji morali naučiti kako Laboratoriji funkcioniraju, kako bi bili dobri u onome što rade – Danas, se doduše

Ta praksa izgubila. Tako da je postaviti sâm Sebi pitanje – gledamo li Sliku koju Trebamo?¹¹ Postaje, na neki način, *imperativ*.

Aida se nije ni na koji način pogubila “bajkama” o rezoluciji nego je Istu iskoristila kako bi *Portretirala jedan svijet bez nade u toliko, mrtvih, boja.* Upravo ta “proced

9. Tip uzorka koji nam služi kako bi digitalni senzor uhvatio boju, informacije – tu postaju ključni *codeci*, takav senzor sadrži crvene, plave i zelene pixselle, poredane na određen način – a praznine dopunjuje Algoritam.

10. Radi se o sljedećem; on je 2.2K zelen, te 2.1K plav i crven. Potom na snagu stupa Matematika (za svaki Brend drugačija; Sony, Red, Arri etc.) **Koja Pogoda što se nalazi na onim mjestima gdje nedostaje informacija.**

11. Kina su tako primjerice mjesta gdje bi isto trebalo biti Osigurano, na koncu to se i plaća – zvukom i slikom se i reklamira. Ali Televizije primjerice koje “vrište” Rezolucijama mogu Vam dati takvu sliku koja je toliko izmanipulirana da Vam se u dućanu čini super a onda kada dodete doma shvatite da nema **točne crne i točnu bijelu** (...) nedavno sam u duhu tih razmišljanja krenuo istraživati CRT tehnologiju (*malo povijesnog revizionizma...*), koja jedina ima apsolutnu crnu a bojom i rezolucijom nije ograničena (...); ako je budžet problem, preporučujem dobar CRT sa što manje “digitalija”, samo Fizike. Ma da Crna koju producira “prirodni CRT” tamnija je i od one **OLED zaslona**; **IPS** ima najbolje Boje, **VA** ima dosta artefakata (pogotovo način na koji prikazuje svjetlo), **Plazma** ima dobre Crne.

uralnost“ koju Iste podcrtavaju posve učinkovito – čemu uvelike pridonosi i sama kostimografija – Ono je što je Aidi donijelo tu “realističnost“.

Film jako “igra na kartu“: ne sigurnosti; bilo da se radi o Montaži – koja ni jedan kadar (osim ciljano) ne “pušta neka teče“, bilo Režiji; koja pokušava Sve prikazati na neki način “subjektivno“ kroz *minimalan* broj promjene fokalizacija. Tako se dobiva Dojam koji imamo kada primjerice gledamo *Ralje*¹², *Majku!*, ili pak *Isijavanje*. Zločin je “većinski“ skriven, barem Ona njegova “naturalistička“ strana (za razliku od Dare). No ne sasvim, jer onaj “korporativni dio“ zločina “banalnost zla“ vidimo Jasno i naglašeno utjelovljeno u “liku“ UNPROFORA.

Koji je ujedno, kao Sustav, ne – Ljudi, i glavna antagonistička Sila ovoga filma. Ta Ideja ideja prikaza Zločina kao metaforičkog Psa, koji ubija iz sjene, dobro je došla umjetničkim pretenzijama Ovoga filma; poput fusnote na jedan elegantan i perfidan način prikazati Željeno. Drugi aspekt kojima se treba pozabaviti jest “dokumentarnost“. Jer je zapravo sama ideja “apsolutno“ dokumentarnog filma, *oksimoron*. **S obzirom da uvijek imamo neku perspektivu koju naglašavamo**, Mi nikada zapravo ne

12. Od Svih bih navedenih filmova, kada bih morao, povukao paralelu najviše sa *Raljama* jer imamo tu Silu koja svima prijati ali je ipak naglasak na obitelji – kao i u Spielbergovom *blockbusteru*.

možemo govoriti o “apsolutnom dokumentarizmu“ (Ni kod Dijane, ni kod Dare, pa ni kod Aide!). Naravno, *negdje su pomaci veći i na tragu revizionizma*¹³, negdje manji te učinjeni iz poetskih razloga. Ovdje, premda pomaka ima, kako ih nužno i treba biti, isti su poetske prirode što je zapravo od strane filma koji naglasak stavlja na Priču o Srebrenici, posve hrabar i hvale vrijedan čin. Cilj nije “politika“, nego prikaz Događaja – a isti je izrazito *pošteno* izveden. Najbolji dokumentarni filmovi su oni koji se bore za **jednu** istinu, jer za *sve se istine Svijeta* nikada niti mogu, niti hoće, izboriti. Aida možda gubi neke bitke, ali Tu svoju “*The Truth*“ zaslužno dobiva. Cijeli taj Portret Jedne istine ne bi bio moguć bez Lica koja Nam tako jedan “apstraktni pojam“ približavaju i čini nam ga “bliskim“, čak u njega uvlačeći neku “toplinu“ koju bez Njih ne bi ni imali. Tu svakako treba naglasiti glumu Sjajnog Emira Hadžihafizbegovića koji je uspješno i moćno krao zrak plućima “banalnosti zla“ (Hannah Arendt). Njegov Lik tako nije ni na koji način romantiziran, nego Mi tu imamo jednog “igrača sustava“ koji poput iskusnog šahista, ciljano, povlači svaki potez. Jednog Demagoga koji poput Sustava u knjizi Hayekovoj *The Road to Serfdom*¹⁴

oduzima Slobodu Građana i UNPROFORA. Učinkovita je *antiteza* liku *showmana* Ratka Mladića koji se prikazuje primarno kroz Kamere i Propagandu a tumači ga Boris Isaković. Film tako na jedan *metajezični* način propitkuje Arhivske snimke i Njihovu vjerodostojnost, te isto čini crtom Osobnosti lica – što je izrazito ekonomično i učinkovito. No tu treba naglasiti kako Isto također funkcionira i Strukturalno kao svojevrsni “zarež“ Intriga koje Nas čekaju u samoj Bazi. Za Mladića Rat je Predstava a Njegova uloga ovisi o tome *kako će ju odglumiti* – ne, što će Napraviti. Dakle Mi tu imamo jedan Teatrološki pogled na Svijet. Tako dobivamo to da Lik Hadžihafizbegovića djeluje Hamletovski (na najbolji mogući način) te to da smo Mi kao publika, u isto vrijeme, Publika *Jednog od najstrašnijih pokolja ali i Predstave o istome*. Kritika prikaza “Rata nakon Rata“ zapravo djeluje teatralno – jer Povijest Rat prezentira često upravo kao predstavu gdje imamo Dobre i Loše Likove i cilj Njihove borbe – stvarnost, često niti je tako jednostavna niti strukturirana; i upravo To Film učinkovito komentira postavljanjem te Dvije radnje koje se na koncu isprepletu u “izrazito

13. Treba naglasiti i to da Revizionizam nije nužno loš; jer nam može poslužiti za novo procjenjivanje povijesti u kontekstu sadašnjosti kao CRT monitori koje smo naveli.

14. Filozof / ekonomist, razrađuje sustav koji pokazuje zašto i kako dolazi do gubitka slobode, uvođenjem Cenzure.

moćnom“ svršetku. Kada imamo tako “teatralne negativce“ – koji koriste “teatar“ kao oružje! Što Mislite, kakvi će nam biti “pozitivci“? *To su Obični ljudi, koji upravo iz Svojih strahova i nada, it tog “ljudskog“ ne savršenstva, čine herojska djela.* Sve Nam je jasno kada Aida kreće od Svojih, da se ne radi o nekoj pretjeranoj *benevolenciji* nego o Sebičnosti koja će na koncu postati *egzistencijalizam* te tako i Srce Ovoga Filma. Onaj tko ne zna za Sebe; tko Je i što Je, teško će moći poštovati tko su Drugi – Aida je Čovjek od Sustava; da ironija bude veća, Prevoditeljica! I Svi misle da Zato jer je Ona “dio Sustava“ može činiti utjecaj na Isti. Jasna Đuričić upravo tu *Bespomoćnost* Genijalno utjelovljuje; duhom, tijelom, stankama i očima. Ta gluma tako ne živi u “drami“ – i kao takva odlična je kontra onoj *Mladića*, nego *Umire* u tišini i *alogičnosti* koja nastupa kada Naša Prevoditeljica shvati da će Sustav šutnjom podržati *Pokolj* Ljudi uz koje je *Rasla*. Ta *Pasivnost* Sustava jedino je “apsolutno“ *Zlo* u ovome filmu, i još k tome toliko *Maestralno* izvedeno da može rasti i “do neba“ a pritom ne postati karikatura samog sebe ili pak, *romantizam*. *Suprotnosti* su *Ono* zbog čega *Ovaj film* *Diše*, točnije *Njihova spretna komparacija* u kojoj i umjetnički film i klasični imaju prostora za *Zrak*, i *Dišu* – poput *Morske životinje* koja je “morska“ a opet *Treba*, *Iz-ron* – *Mi* s druge strane, *udaha* smo *Lišeni*. *Do Kraja*.

Izvori:

Osijek u domovinskom ratu Osijeku, do siječnja 1992.g. – HRVATSKI ČASNIČKI ZBOR (hcz-zu.hr)
Press Kit

